

PRAHA 2026

SPIN DIKTÁTOŘI

*Proměnlivá podoba tyranie
ve dvacátém prvním století*

Sergej Gurijev
Daniel Treisman

SPIN DIKTÁTOŘI

Proměnlivá podoba tyranie ve dvacátém prvním století

Sergej Gurijev a Daniel Treisman

Z anglického originálu *Spin Dictators: The Changing Face of Tyranny in the 21st Century*,

vydaného nakladatelstvím Princeton University Press v roce 2022,
přeložil Marek Tomeček.

Přebal a grafickou úpravu navrhl Matěj Růžička.

Odpovědný redaktor Oldřich Vágner.

Jazyková redakce Tereza Kodlová.

Korektury Markéta Hofmeisterová.

Technický redaktor Milan Dorazil.

Vydalo nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00 Praha 3,

argo@argo.cz, www.argo.cz,

roku 2026 jako svou 6054. publikaci.

Vytiskla tiskárna Protisk.

Vydání první.

ISBN 978-80-257-4952-4

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod KOSMAS

sklad: Za Halami 877, 252 62 Horoměřice

tel.: 226 519 383, fax: 226 519 387

e-mail: odbyt@kosmas.cz, www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit

v přátelském internetovém knihkupectví www.kosmas.cz.

OBSAH

PŘEDMLUVA K BROŽOVANÉMU VYDÁNÍ	→ 13
PŘEDMLUVA	→ 23
ÚVOD	→ 27
1 STRACH A SPIN	→ 29
I. JAK SE TO DĚLÁ	→ 59
2 UKÁZNIT, ALE NETRESTAT	→ 61
3 POSTMODERNÍ PROPAGANDA	→ 93
4 ROZUMNÁ CENZURA	→ 119
5 DEMOKRACIE PRO DIKTÁTORY	→ 149
6 GLOBÁLNÍ DRANCOVÁNÍ	→ 173
II. PROČ SE TO DĚJE A CO S TÍM	→ 207
7 MODERNIZAČNÍ KOKTEJL	→ 209
8 BUDOUCNOST SPINU	→ 235
BIBLIOGRAFIE	→ 265
POZNÁMKY	→ 329
REJSTŘÍK	→ 387

Od začátku roku 2021, kdy jsme poslali *Spin diktátory* do tiskárny, došlo k několika dramatickým událostem, které změnily globální politiku. Toho léta se americká vojska stáhla z Afghánistánu a zemi ovládl Tálibán. Veškerá naděje, že se toto hnutí během let v ilegalitě stalo umírněnější, se rychle rozplynula. Když v Číně zmutoval virus způsobující onemocnění covid-19, prezident Si Ťin-pching zavřel miliony obyvatel měst na několik měsíců do jejich bytů. Přestože jeho nařízení bylo vedeno zdravotními ohledy, všichni obyvatelé Šanghaje, kteří byli v pokušení vyjádřit nesouhlas, zakusili, jaké je to být v domácím vězení. V Hongkongu se počet politických vězňů od poloviny roku 2021 zdvojnásobil.¹ Hladký přechod Kazachstánu od jednoho autokrata k druhému dočasně narušila násilná vzpoura. A nejstrašnější je, že ruský prezident Vladimir Putin poslal na Ukrajinu svou bezohlednou armádu. Vůdce, který kdysi vynikal jemnými metodami vládnutí, nyní jako by byl odhodlán vymazat sousední zemi z mapy.

Tváří v tvář těmto znepokojivým zprávám je zcela na místě položit si otázku, zda nebylo před rokem a půl předčasné tvrdit, že diktatury se díky modernizaci svých ekonomik přeorientovávají ze strachu na

spin.* Naznačují nedávné události obrat? Možná se mylíme, ale to si nemyslíme. Navzdory několika případům, kdy autoritářský režim opět sahá po klasických metodách přímého zastrašování obyvatelstva, se stále domníváme, že nejružnější varianty sofistikované manipulace veřejným míněním jsou pro dnešní a zítřejší diktátory základním nástrojem moci — a nejnovější události jsou v souladu s naší hypotézou o tom, jak se spin diktátoři se svými inovativními metodami dostávají k moci (a občas o ni přijdou) po celém světě. Současné události ukazují, jak důležité je, aby Západ bojoval proti spin diktátorům s mnohem větším úsilím.

Spin zdaleka není na ústupu. Kazašský prezident Tokajev se po násilném potlačení povstání v lednu 2021 rychle vrátil k metodě sofistikované manipulace a zasadil se o „demokratickou“ ústavní reformu, která — což je ještě významnější — oslabila vliv jeho předchůdce. Vývoj v Číně globální rovnováhu nemění, protože Čína nikdy diktaturou spinu nebyla. Prezident Si od počátku používá informační nástroje nikoli k nahrazení teroru, ale k jeho přesnějšimu zacílení. Vzhledem k tomu, že většina Číny, mimo velká města, zůstává chudá, jsou náklady na tvrdou represii stále zvládnutelné. Ani Afghánistán — s negramotností přesahující šedesát procent — nebyl nikdy vhodným adeptem na moderní metody tyranie.²

Ale Rusko *bylo*. Putin dokonce tento model jako jeden z prvních úspěšně použil. Zmanipulované volby, kooptovaná média a nenápadná marginalizace oponentů nastavily standard pro ostatní diktátory. Přesto koncem druhé dekády začal pomalu obracet a v roce 2021 se již dostal na hranici diktatury strachu — jak uvádíme v poznámkách č. 6 a 7 k první kapitole. Od té doby obrat dokonale. Když jeho tanky vtrhly na Ukrajinu,

* Tradiční diktátor strachu (*fear dictator*) ovládá obyvatelstvo pomocí zastrašování, zatímco novější spin diktátor (*spin dictator*) si vystačí se zkreslováním a manipulací informací ve svůj prospěch. Takováto politizovaná předpojatost v přístupu ke zpravodajství se v angličtině vyjadřuje slovem *spin* (otočení, pootočení), kde zainteresovaná politicky činná osoba „otáčí“ všechny zprávy ve svůj prospěch. Takovéto zkreslování bývá pracovní náplní profesionálních *spin doctors*, což jsou něco jako „mediální poradci“. Rozhodli jsme se převzít anglické slovo *spin*, protože se jedná o poměrně nový fenomén, který nemá adekvátní české pojmenování. (Pozn. překl.)

ruské bezpečnostní služby zahájily válku doma, zavřely několik zbývajících svobodných médií, zablokovaly Facebook, Twitter a další sociální sítě a každému, kdo kritizuje „speciální vojenskou operaci“, hrozí patnácti lety nucených prací.

Proč k tak radikální změně došlo? Odpověď předjímáme už v naší knize. V 8. kapitole se zabýváme dilematem, kterému čelí diktátoři, jako je Putin, když se snaží ovládat společnost, která se neustále vyvíjí. Takovéto vůdce pohání od násilí k manipulaci především spojený vliv modernizace a globalizace. Tento „modernizační koktejl“ více nahrává metodám spinu než metodám strachu — ale časem zároveň udržení spin diktatury ztěžuje. To je příběh Ruska. V uplynulých patnácti letech došlo k prudkému nárůstu počtu vysokoškoláků, rychlému rozšíření širokopásmového internetu a sociálních sítí a poklesu důvěry ve zpravodajství státní televize.³ Video o korupci zveřejněná opozičním vůdcem Alexejem Navalným na YouTube získala desítky, některá až stovky milionů zhlédnutí a vyvolala vlny protestů v roce 2017 i dále. Mezi obyvatelstvem rostla touha po svobodě slova, přístupu k informacím a možnosti pokojně demonstrovat a Putinův rating klesl z 82 % v dubnu 2018 na 59 % v květnu 2020. Dokonce i pozitivní vnímání Spojených států a Evropy mělo sedm let před invazí na Ukrajinu vzestupnou tendenci.⁴ Zvládnout spin vyžaduje obratnost a zdálo se, že v tom Putinův tým selhává.

Když se diktátoři dostanou do tohoto bodu, mají na výběr. Mohou vylepšit svou strategii, jako například nekonečně vynalézaví taktici v Singapuru. Nebo se mohou spinu vzdát a vrátit se k hrubé represí. Putin si vybral druhou možnost.

Není první, kdo tak učinil. Ve Venezuele po smrti Huga Cháveze maskoval jeho nástupce Nicolás Maduro nedostatek svého charismatu brutálními metodami. V Turecku reagoval prezident Recep Tayyip Erdoğan na neúspěšný puč uvězněním desítek tisíc svých odpůrců. Návrat ke strachu je vždy zoufalým krokem, který ukazuje spíše na slabost než na sílu. Přináší obrovské ekonomické ztráty, protože mezinárodní investice klesnou, Západ uvalí sankce, vysoce kvalifikovaní pracovníci emigrují a bezpečnostní agenti začnou kanibalizovat podnikatelský sektor.

Venezuelská ekonomika se zhroutila a příjem na obyvatele v amerických dolarech klesl podle OSN ze 14 000 dolarů v roce 2010 na méně než pět tisíc dolarů v roce 2019.⁵ Turecko, kde nezaměstnanost přesahuje deset procent a inflace sahá k osmdesáti procentům, se v současné době nachází hluboko ve stagflaci.⁶ Hospodářský pokles v Rusku byl také výrazný — zejména vzhledem k tomu, jak rychle probíhal. Namísto před válkou předpokládaného tříprocentního hospodářského růstu se očekává, že HDP v roce 2022 klesne o šest procent a v roce 2023 bude v poklesu pokračovat.⁷ Na rozdíl od venezuelské a turecké se ruská ekonomika hroutí navzdory velmi vysokým cenám jejích hlavních vývozních artiklů, ropy a plynu.

Z hlediska přežití Putinova režimu bylo jeho rozhodnutí jít do války obrovským riskem — a pravděpodobně chybou. Mohl domácí disent potlačit, aniž by riskoval zničující západní sankce a velké ztráty na bojišti, které mohou domácí veřejné mínění obrátit proti němu. Invaze na Ukrajinu nás šokovala stejně jako všechny ostatní. Jelikož — jak ukazuje v knize — spin diktátoři jen zřídka používají vojenskou sílu, znamená to, že Putin zcela přešel na stranu strachu. Způsob, jakým je tato válka vedena — s otřesnými krutostmi, které nejsou téměř nijak skrývány — svědčí o tom, že Putin za sebou a svými spolupracovníky okázale pálí mosty. Putin předpokládá, že zapojení armády do válečných zločinů umlčí umírněné činitele, kteří by jednoho dne mohli usilovat o návrat k mírnějšímu kurzu.

Každopádně bude těžké se vrátit. Spin diktatura je založena na fikci, že diktátor je kompetentní, benevolentní demokrat. Veřejnost to buď skutečně přijme, nebo to alespoň předstírá. Jakmile je tato přetvářka odhalena, je téměř nemožné ji obnovit, a pravděpodobnější je další posun k hlubší represi. Putin ztratil motivaci jednat jako státník. Někteří Rusové se semknou prostřednictvím rozlíceného nacionalismu a rétoriky zášti. Jiní — podle našeho názoru jich bude pravděpodobně většina — nebudou nadšeni, ale dokud stabilitu nerozbije nějaká krize, budou ochromeni strachem.

Ve Venezuele, Turecku a Rusku se diktátoři vrátili k represím. Jinde však pokračují v dosavadním kurzu. Viktor Orbán v Maďarsku ve

volbách v roce 2022 získal další vítězství. V Singapuru zůstávají mistři spinu u moci. Kazašský prezident Tokajev nechal na násilnosti z loňského ledna rychle zapomenout. Malajsie se po ochutnávce demokracie v roce 2018 vrátila k čemusi temnějšímu. V Ázerbájdžánu a Tanzanii zůstává manipulace výraznější než strach.

Tímto směrem se vydaly i různé problémové demokracie. Prezidenti Andrés Manuel López Obrador v Mexiku a Jair Bolsonaro v Brazílii využili své masové podpory k oslabení kontrolních mechanismů a pojištěk. Oba však narazili na odpor, a teprve se ukáže, kam každý z nich směřuje. Další dva případy jsou spíše neradostné. V Tunisku využil prezident Kaís Saíd své počáteční popularity k rozpuštění parlamentu a k přijetí ústavních změn, které posílily jeho moc.⁸ Jeho agenti vystěhovali televizní stanici Al-Džazíra z jejího tuniského sídla a odvolali ředitele státního kanálu Wataniya.⁹ Klasickým tahem spinu je, že Saídovi prokurátoři vyšetřují politické oponenty za zdánlivě nepolitické trestné činy a zaměřují se na bývalého premiéra Hamádího Džebálího kvůli údajnému praní špinavých peněz.¹⁰ Dalším adeptem je srbský premiér Aleksandar Vučić, který se v devadesátých letech naučil své řemeslo jako ministr informací u Slobodana Miloševiče. Ačkoli je Srbsko stále obecně klasifikováno jako demokratická země, vykazuje zřetelné známky rozkladu.¹¹ Vučićova strana ovládá většinu velkých televizních stanic a bulvárních novin,¹² z nichž mnohé těží z veřejné reklamy a dotací.¹³ Tato média pak pravidelně zpochybňují vlastenectví opozice. Kritická média čelí žalobám za pomluvu s obrovskými požadavky na odškodnění a rozsáhlým a opakovaným daňovým kontrolám.¹⁴

Stručně řečeno, učebnice spinu stále nemá nouzi o studenty. V posledních několika letech se často používají metody, na které jsme upozornili. Orbánův tým vytlačuje rozhlasové stanice z éteru a z internetu, přičemž tyto kroky maskuje jako nepolitické. Jedna stanice, Tilos Rádió, přišla o licenci kvůli vysílání sprostých slov,¹⁵ a další, Klubrádió, nehrála dost maďarské hudby.¹⁶ (Vláda nařčení z cenzury odmítá.) Nejen v Srbsku, ale i jinde jsou stále populární žaloby za pomluvu — občansko-právní i trestní. V Singapuru byli v roce 2022 odsouzeni dva novináři ke třem týdnům vězení za to, že nařkli ministry vlády z korupce — podle

úřadů nepravdivě.¹⁷ Malajsie, která se opět propadá do spinu, obnovila starou žalobu za pomluvu proti novináři z Londýna.¹⁸

V kapitole 2 jsme ukázali, jak diktátoři využívají opakovaná zadržení, aby se vyhnuli kritice za politické věznění. Ázerbájdžánský prezident Alijev v květnu 2022 zabodoval na titulních stranách novin, když omilostnil některé politické vězně. Policie však rychle pozatýkala jiné.¹⁹ Stejně jako dříve jsou kritici vlády obviňováni z různých nepolitických trestných činů: jeden bývalý politický vězeň a blogger byl stíhán za držení drog. V Kazachstánu policie v červenci 2022 zatkla nezávislého novináře za to, že se údajně pokusil vydírat místního podnikatele.²⁰ Spin diktátoři rádi obviňují opozici z násilí, aby odvrátili pozornost od vlastních tvrdých opatření. Vučić zašel při sbírání sympatií u srbské veřejnosti ještě dál a obvinil své nepřátele, že se ho pokusili zabít. O plánovaných atentátech opakovaně informovala místní média. Zatčení a obvinění jsou však vzácná.²¹

Spin diktátoři přitom nadále vstupují do mezinárodních institucí a ovládají je zevnitř. (Diktátoři strachu to dělají také, když jim to projde.) Turecký Erdoğan mistrně proměnil válku na Ukrajině v novou příležitost. Na jedné straně prodal Ukrajině vojenské drony a uzavřel Bosporskou a Dardanelskou úžinu pro ruské válečné lodě. Na straně druhé pohrozil Švédsku a Finsku vetem při vstupu do NATO, pokud mimo jiné nevydadají do Turecka exilové opoziční představitele, a rovněž odmítl uvalit sankce na ruský obchod a investice.

Přestože Evropská unie omezila Maďarsku přístup k rozsáhlým fondům na pomoc v rámci programu COVID, aby na tuto zemi vyvinula neobvyklý tlak, Orbán se stále vykrucuje. Slíbil Bruselu ústupky v oblasti zadávání veřejných zakázek, praxe státního zastupitelství, veřejných konzultací a energetiky.²² Nic z toho však nijak neohrožuje jeho kontrolu nad médii, soudci a parlamentem. Nebrání mu to ani, aby používal krajně pravicovou rétoriku k rozdmýchávání veřejného mínění. Orbán se nedávno vysmíval evropským hodnotám, když společnost na Západě označil za „rasově smíšenou“.²³

Červená oznámení Interpolu nadále zneužívají nejrůznější diktátoři.²⁴ Interpol jako by parodoval sám sebe, když v listopadu 2021 zvolil

za svého prezidenta emirátského generála obviněného ze spoluúčasti na mučení. O několik měsíců později zahájil soud ve Francii v této věci vyšetřování.²⁵ Paříž zatím na generála červené oznámení nevydala. A spin diktátoři si na Západě nadále pěstují užitečné přátele. I když se Orbán líká k Putinovi, je mimořádně úspěšný též v nadbíhání americkým konzervativcům. V květnu 2022 se v Budapešti konalo setkání Conservative Political Action Conference (CPAC, Konference konzervativní politické akce) a v srpnu maďarský prezident sklídl ovace vestoje, když vystoupil na sjezdu CPAC v Dallasu, poté co se zastavil za bývalým prezidentem Donaldem Trumpem na jeho golfovém hřišti v New Jersey.²⁶ Stejně jako Orbán i Vučić touží získat uznání za to, že podpořil izolaci Ruska ze strany EU kvůli Ukrajině. Předseda Evropské rady Charles Michel byl velmi nadšený, když v květnu 2022 navštívil svého „drahého přítele Aleksandara“ v Bělehradě; mezi pobídkami, které předložil, bylo i urychlení vstupu do EU a desítky miliard dolarů pomoci pro Balkán.²⁷

Nepřekvapuje nás, že většina spin diktátorů v manipulování pokračuje a že se objevují noví, i když jiní se tváří v tvář krizi vracejí ke strachu. Všichni reagují na modernizační koktejl. A — jak ukazujeme v naší knize — zatím se trendy modernizace a globalizace nezačaly obracet, i když se možná ustálily na určité úrovni a nerostou. Navzdory covidu, narušení dodavatelských řetězců a prudkému nárůstu inflace zůstává mezinárodní obchod dynamický.²⁸ Počet vysokoškoláků na celém světě stále stoupá, protože ekonomická aktivita se přesouvá ze zemědělství a průmyslu do postindustriálních služeb.²⁹ Využívání internetu stále prudce roste, ze 4,1 miliardy uživatelů v roce 2019 na 4,9 miliardy v roce 2021.³⁰ Takový pokrok komplikuje snahy ovládat obyvatelstvo prostřednictvím strachu. Přesto nerovnoměrnost tohoto procesu ponechává nestabilním demokraciím prostor pro zpětný pád do spinu. V zemích, jako je Tunisko a Srbsko, které formálně přijaly demokratické instituce v momentě, kdy byly zranitelné — když byli občané mobilizováni a Západ je sledoval —, se zlovolní vůdci snaží vrátit k metodě manipulace. Naši knihu jsme zakončili otázkou, co by Západ mohl udělat pro úspěšnější boj proti spin diktátorům i ostatním typům diktátorů.

V polovině roku 2022, kdy píšeme tuto předmluvu, vidíme v některých ohledech pokrok, ale zdaleka ne dostatečný. To, že se ruským kybernetickým válečníkům nepodařilo způsobit Západu — nebo dokonce Ukrajině — větší škody, svědčí o poměrně účinných opatřeních v oblasti kybernetické bezpečnosti. Západní státy však stále potřebují lépe koordinovat finanční monitoring a kontrarozvědky. Je načase, aby se velké technologické společnosti věnovaly výzkumu a vyvíjely systémy, které mohou chránit a posilovat globální demokracii, a nesnažily se jen o to, aby jejich současné produkty byly o něco méně škodlivé. Ačkoli na agresivní diktátory musíme reagovat vojenským odstrašením a v případech potřeby i silou, přesto bychom se neměli bát navázat spolupráci s těmi, kteří jsou v podstatě mírumilovní. Účinné monitorování není alternativou k přímé účasti v dění — je to příprava, bez níž účast není možná.

Klíčovou výzvou, kterou jsme zdůraznili, bylo obnovení důvěry v integritu, kompetenci a liberalismus demokratických vlád. To samozřejmě nikdy nebude snadné. Za ten rok a půl vidíme pomalý rozjezd. Jednotná a rychlá reakce Západu na Putinovu agresi zapůsobila na skeptiky. Ale tvrdé kroky potřebné k reformě domácích institucí jsou těžší. Rok a půl po výtržnostech na americkém Kapitolu 6. ledna 2021 ministerstvo spravedlnosti zřejmě zvažuje obvinění vrcholných představitelů Trumpovy vlády a jejich spolupracovníků jak z trestných činů souvisejících s výtržnostmi, tak z pokusu o podvodné narušení certifikace prezidentského hlasování pomocí listin falešných volitelů. Trestní stíhání tohoto typu má zásadní význam pro to, aby se zabránilo podobným budoucím pokusům o zvrácení volební porážky. A dokonce i někteří republikánští senátoři jsou údajně připraveni podpořit přepracování volebního zákona o sčítání hlasů, jehož nejasné znění hrozí do budoucna ústavní krizí.³¹ V době, kdy vyjde toto brožované vydání, budeme již vědět, zda tyto kroky byly skutečně podniknuty.

A to je teprve začátek. Mezinárodní instituce jsou stále velmi snadno zneužitelné, jak názorně ukázal Interpol. EU konečně pozastavila Maďarsku čerpání finančních prostředků v naději, že ho přiměje k dodržování zásad právního státu. Ale na Západě zůstávají i nadále velmi

vlivné sítě nejrozličnějších agentů ve službách diktátorů. V tomto ohledu je válka na Ukrajině varovným signálem. Zdá se, že Putin reakci Západu podcenil. Tím, že tito agenti našeptávají diktátorům, že Západ je měkký a zkorumpovaný, podněcují jejich agresi. Evropa se teprve začíná horko těžko zbavovat špíny vycházející z Moskvy. I když britský premiér Boris Johnson opouští Downing Street, znepokojivé otázky ohledně vazeb Konzervativní strany na dárce napojené na Rusko zůstávají. V Itálii pomohly dvě hlavní prokremelské strany v červenci 2022 torpédovat koalici umírněného, proukrajinského premiéra Maria Draghiho.³² Ve Francii zastávali Putinovu linii lídři napříč politickým spektrem, ať už byli motivováni ideologickými, osobními nebo finančními sympatiemi.³³ Pokud jde o Německo, od konce devadesátých let dva po sobě jdoucí kancléři prosazovali energetickou politiku, která jejich zemi vystavila ruskému vydírání.

Vysílání nejednoznačných signálů může být nebezpečné. Poté, co Rusko v roce 2014 napadlo Krym a podnítilo povstání v Donbasu, západní představitelé ho veřejně kritizovali a zavedli mírné sankce. Významná část západní elity však byla vůči Putinovi nadále vstřícná a jeho nezákonné zábory území bagatelizovala. Podstatou demokracie je, že jednotlivci mohou svobodně říkat, co si myslí, a vybírat si své přátele. A jak tvrdíme, zapojení do západních struktur může být hybnou silou změny. Významní státníci a podnikatelé však nesmí dopustit, aby byli ve světě sofistických manipulátorů zneužiti nebo nepochopeni. Doufali jsme, že když odhalíme systematické metody, jakými spin diktátoři vládou prostřednictvím klamu, podpoříme tím důraznější přístup k jejich odstrašení a neutralizaci jejich vlivu. To je dnes důležitější než kdy jindy.

Paříž a Los Angeles, září 2022

Na počátku 21. století dosáhla světová politika významného mezníku: poprvé počet demokracií na světě překonal počet autoritářských států. Jak tato seizmická „třetí vlna“ vrcholila, odborníci napočítali 98 zemí se svobodnou vládou oproti osmdesáti zemím stále ovládaným diktátory.¹ Optimismus se rychle šířil. Zdálo se, že nové informační technologie, globalizace a ekonomický rozvoj ukončí panování samovládců. Země se modernizovaly a tyranie zastarávala.

Oslavy netrvaly dlouho. Vlastně ani nezačaly. Během několika let se šíření svobody zastavilo a nastalo něco, co někteří badatelé rychle označili za „demokratickou recesi“. Rozsáhlá finanční krize, která začala ve Spojených státech, způsobila pád světové ekonomiky a narušila důvěru v západní způsob vládnutí. Do roku 2019 se počet demokracií snížil na 87, zatímco počet diktatur se vrátil na 92. Na Západě se ukázalo, že liberalismus je pro populismus slabým soupeřem, zatímco na Východě se všechny oči upíraly k raketovému vzestupu Číny. Nadšení z přelomu tisíciletí vystřídal pocit sklíčenosti.

Dnešní politický pesimismus je poněkud přehnaný. Podle většiny měřítek zůstává světová demokracie kousek pod svým historickým maximem. Tato pochmurná nálada však poukazuje na jednu opravdovou